

Het was geen vergissing van de geschiedenis, geen verkeerde afslag, zoals Belgische en Nederlandse historici lang hebben beweerd."

Angelie Sens

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Remieg Aerts & Gita Deneckere (eds.), *Het (on)Verenigd Koninkrijk. 1815-1830 > 2015. Een politiek experiment in de Lage Landen*. (Rekkem: Ons Erfdeel vzw, 2015), 238 p. ISBN 978-90-79705-21-4.

Het lijkt wel alsof de belangstelling van historici voor de studie van het kortstondige Verenigde Koninkrijk der Nederlanden in verhouding staat tot het zeer korte bestaan van deze entiteit. Amper vijftien jaar, van 1815 tot 1830, waren wat vandaag België en Nederland zijn in één staat verenigd. Men kan echter niet beweren dat het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onderwerp is geweest van aanhoudend historisch onderzoek. Eerder bogen historici, in België nog net iets meer dan in Nederland, zich bij voorkeur over aspecten van de geschiedenis van het eigen land. Bovendien lijkt het zijn het bewustzijn te bepalen. Dat moeten we althans geloven als we zien hoe in de dominante historiografie van zowel Nederland als België de totstandkoming van het Verenigd Koninkrijk geïnterpreteerd wordt als 'een verkeerde afslag in de geschiedenis', zoals Remieg Aerts (Nijmegen) en Gita Deneckere (Gent) in hun inleiding schrijven. De twee historici grepen de tweehonderdste verjaardag van de stichting van deze staat aan om een toch wel erg geslaagde publicatie uit te brengen. Onder hun redactie wordt de lezer op een heldere en bevattelijke wijze een overzicht geboden van de stand van het onderzoek rond de staat die Willem I op 21 september 1815 te Brussel afkondigde. Die poging strandde al nadat de Brusselse augustusopstand van 1830 een revolutie in het Zuiden veroorzaakte die zou leiden tot de oprichting van een zelfstandige Belgische staat. In achttien bijdragen rond vijf grote thema's werden zowel jonge als geroutineerde Nederlandse en Belgische historici gevraagd nieuw licht te werpen op het korte bestaan van wat doorheen heel het boek een 'politek experiment' genoemd wordt. In het eerste deel wordt de nieuwe monarchie binnen een Europese context gesitueerd. Geen natievorming-van-onderuit maar wel politieke belangen van grootmachten lagen aan de basis van de stichting van het Koninkrijk. Om het met Deneckere te zeggen: een entiteit die 'boven de hoofden van de bevolking' tot stand kwam. Dat het staatshoofd, aldus Jeroen Koch, een totale *control freak* was, een zuinige en onzekere man die niet kon delegeren, kente-kende niet alleen het autocratische en autoritaire 'systeem' Willem I, maar beves-

tigde ook de afstand tussen de vorst, zijn poging tot natie en de bewoners ervan. Die vaststelling wordt in het tweede deel in een breder historisch perspectief geplaatst. Lokale en regionale loyaliteiten met dorp en stad, regio en provincie wogen zwaarder dan de identificering met de nieuwe staat. Verbazen hoeft dat niet. Omstreeks 1815 bevond de nationale identiteitsvorming in Europa zich nog in een embryonaal stadium. De 'nationalisering van de massa's moest zich nog voltrekken. Zelfs na 1830, in de jonge Belgische natiestaat, zouden deze lokale en regionale identificaties nog een poos primeren boven Belgisch, Vlaams of Waals identiteitsgevoel. Vernieuwend wordt het in het derde deel, waarin gekeken wordt naar de rol van 'nationale' netwerken tussen Noord en Zuid in de structurering en activiteit van de sociabiliteit, het culturele genootschapsleven. De kloof tussen Noord en Zuid bleek, aldus Janneke Weijermars, onoverbrugbaar te zijn. In die mate zelfs dat wanneer in 1830 de Hollandse genootschappen in het Zuiden ophielden te bestaan, dit aan geen van beide zijden als een verlies werd ervaren. Vanaf het vierde deel wordt nadrukkelijk ingegaan op de mislukking van 'het experiment'. Desintegratie staat centraal bij de bespreking van het taal- en kerkbeleid. Verfrissend is de aanzet tot analyse van de Noord- en Zuid-Nederlandse parlementaire vertogen, waaruit Marnix Beyen concludeert dat de leidende elites wellicht wel de eenheid wensten, maar niet over het 'mentale instrumentarium' beschikten om het onder woorden te brengen. De tijdens de achttiende eeuw gegroeide protonaties in Noord en Zuid bleken weerbarstig. Discursieve verschillen, onder meer rond het concept 'soeveriniteit', konden deels teruggevoerd worden tot verschillende ervaringen tussen Noord en Zuid ten tijde van de Franse Revolutie en het Napoleontisch tijdperk. In het Zuiden had de Franse overheersing niet alleen een trauma maar ook een politiek leerproces opgeleverd met een grote gevoeligheid voor autocratisch gezag. Tenslotte wordt in een vijfde deel besproken in welke gedaanten de eenheid van Noord en Zuid bleef verder leven. In dat opzicht worden orangisme, de Republiek der Letteren en het Groot-Nederlandse streven belicht. Over de politieke invulling van deze stroming voert Bruno De Wever aan dat ze vandaag nog steeds in extreemrechtse Vlaams-nationalistische milieus zit met als gemeenschappelijk kenmerk een radicaal anti-Belgicisme. Van die natiestaat, de Belgische, wordt dan steevast door tegenstanders gezegd dat ze een artificiële constructie is. Dat verwijt viel ook het Verenigd Koninkrijk ten deel, zeker nadat de 'union intime et complète' niet geslaagd bleek. Dit werk biedt een heldere synthese van de stand van het onderzoek en spiegelt ons beloftevolle perspectieven voor.

Vincent Scheltiens
Universiteit Antwerpen